

Németh László – Lente Gábor

■ University of Nevada, Las Vegas ■ Pécsi Tudományegyetem

Oláh György Nobel-érmének elárverezése

Oláh György Nobel-díja

A karbokationok felfedezéséért 1994-ben kémiai Nobel-díjjal kitüntetett Oláh György 2017. március 8-án hunyt el. Egy bő hónappal később, április 17-én egyeteme, a University of Southern California (USC) megemlékezést tartott tiszteletére. A USC elnöke, C. L. Max Nikias méltatta Oláh professzor munkásságát, és érdemei felsorolása után említette, hogy az elnöknek nincs névre szóló parkolóhelye az egyetemi kampuszon, mert ez a kiváltság ott csak Nobel-díjasnak jár. Ezt követően Surya Prakash és Robert Aniszfeld, a Nobel-díjas kutató munkatársai osztották meg gondolataikat a résztvevőkkel, majd Deborah Loker mondott gyönyörű beszédet, és megemlékezett a családja által épített és finanszírozott, világhírűvé vált Loker Szénhidrogén-kutató Intézetéről. Ronald és George Olah, Oláh György fiai hozzászólásukban sokat elárultak családjukról és édesapjukról, akinek erős

magyar akcentusa végig megmaradt. Amerikai szokás szerint vicces történetek is elhangzottak, például az autóvezetésről, mert Oláh professzornak gondjai voltak a vizsga letételénél.

Oláh György Nobel-díjának elárverezése

Egy 2023 elején megjelent hír szerint Oláh György Nobel-díját elárverezik Los Angelesben. Erre 2023. január 26-án délután 5 órakor a Nate D. Sanders aukciósházban került sor 200 000 USD kiáltási ár mellett.

Az aukciósház az alábbi tartalmú szöveggel hirdette meg az eladást:

„A kémiai Nobel-díjat Oláh Györgynek ítélték oda a szénhidrogén-technológia terén végzett úttörő munkájáért, amely szinte azonnali hatást gyakorolt emberek millióinak egészségére szerte a világon, valamint bolygónkon. Az 1960-as évek elején Oláh felfedezte, hogyan stabilizálja a rendkívül reakcióképes vegyi anyagok egy osztályát, amelyek korábban nehezen kezelhetők voltak a tudósok számára. Oláh találmánya alapján elágazó szénhidrogéneket fedeztek fel, amelyek felváltották a benzinben használt tetraetil-ólmot. A tetraetil-ólom erősen szennyező, ólomalapú vegyszer, amelynek az 1920-as években bevezetett használata a levegő minőségének globális romlását eredményezte. Az Egyesült Nemzetek Szervezete egy 2011-es tanulmánya szerint azzal, hogy eltávolították a tetraetil-ólmot a benzinből, összesen 1,2 millióval kevesebb korai haláleset következett be a világon. A tisztább üzemanyag ezen közvetlen előnye mellett Oláh szénhidrogének stabilizálására szolgáló mechanizmusa számos gyógyszerészeti találmányhoz is vezetett.”

Az árverés híre igen furcsának, szinte hihetetlennek tűnt. Surya Prakash, Oláh professzor utódja a Loker Szénhidrogén-kutató Intézet vezetői székében, e-mail-üzenetben azt közölte, hogy „Oláh György fiai anélkül árverezték el Oláh díjait, köztük Nobel-díját, hogy ezt bárkivel közölték volna. Nem volt befolyásunk rá. ... Oláh György Nobel-díjáról annyi információt kaptam, hogy a professzor halála után az örökösei (családja) rendelkeztek felettel, nem az Intézet, de velük nincs kapcsolatunk, a díj sorsáról nem tudunk információval szolgálni.”

Ahogy lapunk is beszámolt róla (2023. május, 159. oldal), 2023. március 14-én a Dél-kaliforniai Egyetem Loker Szénhidrogén-kutató Intézetében Oláh György tiszteletére emléktáblát avattak fel, amelyen Széles Tamás főkonzul és Szabó Imola konzul (Magyarország Főkonzulátusa, Los Angeles) képviselte a magyar külügyminisztériumot. Az emléktábla-avatáson a Pécsi Egyetem vezetői is részt vettek, köztük a cikk egyik szerzője.

A díj elárverezése személyes beszélgetésben is szóba került. Surya Prakash és Robert Aniszfeld egybehangzóan azt mondták,

FOTÓ: MÁNFAI GYÖRGY

hogy Oláh György két fia volt az örökös, így a Nobel-érem is az ő tulajdonukba került. Elsősorban a nagyobbik fiú, György akarta eladni az érmét. A Loker megpróbálta meggyőzni Györgyöt, hogy ne tegye, de még a kikiáltási ár is sokkal több volt, mint amennyit az egyetem össze tudott volna hozni rá.

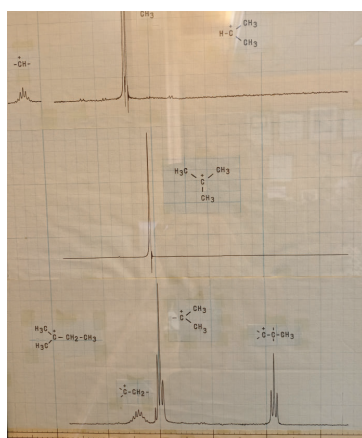
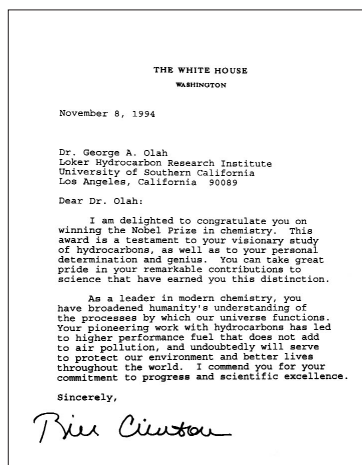
2023-ban a Pécsi Tudományegyetem és a Loker Szénhidrogén-

kutató Intézet közötti együttműködés részeként egy pécsi doktori hallgató 12 hónapot töltött Los Angelesben, az emléktábla-avatáson ő is jelen volt. Szintén részt vett rajta Arie Warshel, a 2013-as kémiai Nobel-díjasok egyike, aki hosszú időn át Oláh György professzortársa volt a Dél-kaliforniai Egyetemen. Az Intézet könyvtárában számos, Oláh Györggyel kapcsolatos emléket meg lehetett tekinteni. A faliújságon még mindig el lehet olvasni azt a levelet, amelyben Bill Clinton akkori amerikai elnök gratulált a Nobel-díjhoz röviddel annak odaítélése után. Surya Prakash is több emléket mutat meg a látogatóknak az irodájában. Köztük van a sárgulófélben lévő, négyzetácsos regisztrálópapíron néhány NMR-spektrum, amelyeket elsőként vettek fel stabil karbokationokról, illetve annak az izlandi Svartsengiben 2011-ben épült üzemnek (George Olah Renewable Methanol Plant) a fényképe, amelyet a Nobel-díjas tiszteletére ne-

veztek el, és a levegő szén-dioxid-tartalmából állít elő metanolt hagyományos metanoltechnológiával.

A Nobel-díj árverésének előkészítéseként az aukciósház a díjakról az itt látható fényképeket közölte weboldalán.

Az aukciósház igazgatója, Christy Snell tájékoztatása szerint a titkossági szerződés miatt meg nem nevezhető jelentkező 250 ezer USD-ért vitte el a kitüntetéscsomagot.

A csomag Oláh Nobel-díján kívül a következő elismeréseket tartalmazta:

1) Arthur C. Cope-érem, amelyet 2001-ben Oláhnak ítéltek oda a szerves kémia területén bizonyított kiválóságáért. Az érem súlya 322 gramm, átmérője 3 hüvelyk (7,5 centiméter).

2) Leo Hendrik Baekeland-érem, amelyet Oláh 1967-ben kapott a kreatív kémia terén elért kiemelkedő teljesítményéért. Az érem súlya 246 gramm, átmérője 3 hüvelyk.

3) Roger Adams-érem, amelyet 1989-ben Oláhnak ítéltek oda a szerves kémia kutatásában nyújtott kiemelkedő hozzájárulásáért. Az érem súlya 240 gramm, átmérője 3 hüvelyk.

4) F. A. Cotton-érem, amelyben Oláh 1996-ban részesült kiemelkedő kémiai kutatásaiért. Az érem súlya 94 gramm, átmérője 2,5 hüvelyk (6,5 centiméter).

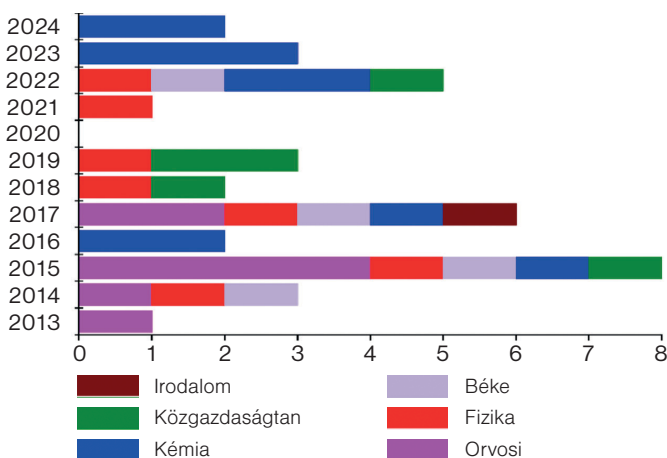
Ezt a négy díjat 6250 dollárért próbálták értékesíteni. Magyar vásárló nem jelentkezett Oláh György emlékeinek megvásárlására.

Nobel-díjak árverése

Egy Nobel-díjjal átadott aranyérem árverése ritka, de nem példa nélküli esemény. 2014 óta 37 esetről tudunk. A Hevesy Györgynek és Cyril Hinshelwoodnak odaítélt kémiai Nobel-érmeket 2017 novemberében egymás után, két héten belül értékesítettek. Hevesy Nobel-díját 120 000–150 000 angol font közötti áron adták el.

A Nobel-díj nem csak kitüntetés. Gazdag történelme van, amely címzettjeik életét és a kort is tükrözi. Egyes esetekben a Nobel-díjasok érmei nem maradtak a tulajdonosoknál, sőt a tágabb családnál sem. A Nobel-díj 125 éve alatt érmeiket loptak, elkobozták, feloldottak, vitákat váltottak ki és elárvereztek.

A grafikon a 2014 és 2024 közötti eladásokat mutatja a különböző díjkategóriákban.

Az aukción meghirdetett Nobel-díjak közül vételár szempontjából 103,5 millió dollár a csúcstartó, amelyet egy meg nem nevezett vevő fizetett ki Dmitrij Muratov orosz újságíró 2021-es Nobel-békedíjáért a 2022. júniusi eladáskor, hogy menekült ukrán gyerekeknek gyűjtsön pénzt.

A DNS kettőshélix-szerkezetének felfedezésében való közreműködésért kitüntetett Francis Crick Nobel-érmét 2013-ban árverezték el. A néhai biokémikus hétoldalas levelét, amelyben 12 éves fiának számol be a DNS kettőshélix-szerkezetének felfedezéséről, hatmillió dollárért adták el egy New York-i árverésen. Az árverések történetében soha nem adtak ekkora összeget egy levélért. Crick Nobel-díja az előzetesen reméltnél jóval magasabb áron, 2,2 millió dollárért kelt el. Az árverést szervező Heritage Auctions közölte, hogy a 23 karátos arannyal bevont érmet Jack Wang, a Szilícium-völgyben és Sanghajban székelő Biomobie nevű gyógyszeripari cég elnök-vezérigazgatója vette meg.

A Crickkel együtt kitüntetett James Watson 1962-es fiziológiai vagy orvostudományi Nobel-érmét a díjazott maga adatta el 2014-ben a Christie's aukciósház segítségével. Alisher Usmanov orosz üzletembertől 4,1 millió dollárt kapott érte. A beszámoló szerint nem sokkal az árverés után a vevő ingyen visszaadta az érmét korábbi tulajdonosának.

A szerzők megjegyzése. A cikk szerzői csak Oláh György Nobel-díjának aukción történő értékesítéséről kívántak itt beszámolni, hiteles hivatkozások és személyes tapasztalatok alapján. A Nobel-díjas Oláh György nagy tisztelőiként semmilyen további megjegyzést sem kívánnak fűzni Nobel-díjának aukción történő értékesítéséhez.

Köszönetnyilvánítás. A szerzők köszönik Rácz Lászlónak a cikkel kapcsolatos javaslatait.

IRODALOM

<https://www.chemistryworld.com/news/george-olahs-chemistry-nobel-prize-the-latest-to-be-auctioned-off/4016901.article>
https://natedsanders.com/nobel_prize_in_chemistry_awarded_to_george_a_olah-lot63843.aspx
<https://mta.hu/vii-osztaly/olah-gyorgy-emlektablat-avattak-los-angelesben-112801>
<https://www.chemistryworld.com/news/the-fate-of-nobel-prize-medals/4020282.article>
<https://www.chemistryworld.com/news/george-de-hevesys-chemistry-nobel-medal-up-for-auction/3008284.article>
https://natedsanders.com/four_chemistry_awards_won_by_nobel_prize_winning_s-lot63844.aspx
<https://www.science.org/content/article/james-watson-s-nobel-fetches-41-million-auction>
<https://www.bbc.com/news/world-europe-30406322>

A CHEMISTRY EUROPE TAGJAI